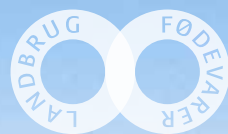

SEKTIONEN FOR
STØRRE JORDBRUG

2023

Beretning

Udvalget for Større Jordbrug

Helle Reedtz-Thott

Gavnø Gods
Formand for
Udvalget for Større Jordbrug

Peter Bech

Valdbygaard Gods
Næstformand for
Udvalget for Større Jordbrug

Kristian Lundgaard-Karlshøj

Ausumgaard

Nicolas de Bertouch-Lehn

Lungholm Gods

Anita Halbye

Høvdingsgaard

Poul Henrik Prah

Smakkerup Gods

Christian Sehested Juul

Ravnholt Gods

Alle kender det lille ord "tak"

"Det er et dejligt ord, både at sige og at høre. I det ord ligger erkendelsen af, at et menneske ikke står alene."

Sådanne udtrykte H.M. Dronning Margrethe 2. det i sin nytårstale til danskerne i 2023.

For de fleste af os starter nytårsaf-talen altid med Dronningens nytårstale. I år var det dog som om, at tiden stod stille. For få øjeblikke efter ovenstående citat var det klart. Dronningen havde annonceret sin frasigelse af tronen. Det kom bag på de fleste, at H.M. Dronning Margrethe ville komme med netop denne udmelding i år. Vi skal nu vænne os til at have en konge som regent, H.M. Kong Frederik X.

Jeg vil derfor benytte lejligheden til at udtrykke min dybfølte tak til H.M. Dronning Margrethe for 52 års enestående indsats som regent for Danmark. Det danske fødevareerhverv har også nydt godt af dette ved utallige eksportfremstød til nær og fjern.

I samme ånd ønsker jeg også kongeparret, H.M. Kong Frederik X og H.M. Dronning Mary, tillykke. De to er lige så dedikerede og kompetente repræsentanter for vores land.

Jeg er overbevist om, at det danske monarki er gået sikkert ind i en ny tid, hvor tradition og fornyelse vil følges ad.

Jeg er ikke på vej til at frasige mig den tillid, der blev vist mig ved sidste års årsmøde i Sektionen for Større Jordbrug, hvor jeg blev valgt som formand for Større Jordbrug. Det er

nærmest det modsatte, der gør sig gældende.

I stedet ønsker jeg at takke for mit første år som formand. Det har været præcist lige så spændende og givende, som jeg havde regnet med.

Gennem det forgangne år har jeg haft mange gode møder med medlemmer, politikere og andre interessenter. De mange meningsfulde samtaler bidrager hver gang til nye indsigter i de områder, som vi beskæftiger os særligt med i landbruget, i landdistrikterne og i Større Jordbrug.

Jeg ser tilbage på et år, hvor Større Jordbrug har lagt et stort stykke arbejde i blandt andet vedvarende energi. Vi har bidraget til selve lovarbejdet og de igangværende forhandlinger om planloven og tilhørende lovbekendtgørelser for at sikre bedre rammevilkår for de af vores medlemmer, der ønsker at opsætte energianlæg og energiparker. Ligeledes har vi været i dialog med ministre om dagsordener, som med fordel kan fremme vores medlemmers interesser. Det gælder blandt andet udfordringer med lovgivningen om bygningers fredning indendørs og en styrket repræsentation af ejere i Det Særlige Bygningssyn. Vi har også aktivt blandet os i debatten om generationsskiftebeskatning, vilkårene for ejere af fredede bygninger, BNBO, arealanvendelse og Michael Svarer-udvalgets kommende rapport om en CO2-afgift med mere.

Grøn trepart og CO2-afgift

Michael Svarer-udvalgets rapport om en CO2-afgift på landbruget blev sidste år suppleret med den grønne

trepert, der skal hente inspiration fra trepartstraditionen på arbejdsmarkedet og fungere som et formaliseret samarbejde mellem landbrugets erhvervsorganisationer, miljø- og naturorganisationer, arbejdsmarkedets parter og regeringen. Treperten kommer ud over regeringen til at bestå af Landbrug & Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening, Fødevarerforbundet NNF, Dansk Metal, Dansk Industri og Kommunernes Landsforening. Conci-to deltager også i treparten som en særskilt videnspartner.

Den grønne trepart bliver afgørende for de kommende mange års landbrugspolitik i Danmark. Hensigten er, at treparten skal udvikle omfattende og fremadskuende strategier for at imødegå klima- og naturmæssige udfordringer i landbrugssektoren. Derudover skal den levere anbefalinger til optimal forvaltning af Danmarks areal, natur og drikkevandsressourcer. Det er afgørende, at de foreslåede løsninger fungerer i praksis.

I skrivende stund forlyder det, at Svare-udvalgets rapport vedrørende en grøn skattereform, nærmere bestemt CO₂-afgiften, først foreligger i starten af februar. Et betydeligt politisk flertal ønsker implementeringen af en CO₂-afgift på vores komplekse biologiske processer.

Jeg er slet ikke i tvivl om, at landbruget i Danmark skal nedbringe sine CO₂-udledninger. Jeg mener dog også, at dansk enegang, blindt fokus på nationale mål og brud på EU-lovgivningen er under al kritik. Vi behøver tilskyndelser til at drive vores virksomheder mod en mere bæredygtig kurs, ikke byrdefulde afgifter, der blot resulterer i udflytning af fødevarerproduktion, konkurer og færre arbejdspladser i landdistrikterne.

Arbejdet i den grønne trepart indledes allerede den 24. januar. Større Jordbrug har i Landbrug & Fødevarers hoved-

bestyrelse og forretningsudvalg aktivt arbejdet med denne dagsorden, og det vil vi fortsat gøre – både vedrørende arbejdet i den grønne trepart og ift. Svare-udvalgets rapport.

Medlemmerne af Større Jordbrug besidder ca. 10% af landbrugsjorden i Danmark og spiller derfor også en væsentlig rolle i Landbrug & Fødevarer. Vores medlemmer er også nogle af de førende inden for landbruget og viser en stærk vilje til at investere i grønne initiativer og ny teknologi, som kan reducere CO₂-udslippet fra vores virksomheder. Det er afgørende, at Danmark fortsat kan have en solid fødevarerproduktion, især i en tid præget af klimaændringer, udfordringer med fødevarerproduktionen i Sydeuropa og konflikter i Israel/Palæstina og Ukraine, der understreger behovet for en sikker fødevarerforsyning.

Vandmiljøet

I efteråret 2023 blev Danmark ramt af det alvorligste iltsvind i over 20 år, og kort tid efter blev den længe ventede second opinion af vandplanerne offentliggjort, hvilket udløste intens debat om årsager og ansvar. Som landmænd og lodsejere er vores eksistens knyttet til naturen, og vi ønsker livfulde vandløb og fjorde. Vi erkender vores medansvar for situationen. Vi skal dog insistere på faglige løsninger baseret på lokal viden, forhold og behov.

Større Jordbrug mener, at vi er i stand til at levere resultater gennem kollektive indsatser, herunder etablering af vådområder som en effektiv metode til at fjerne kvælstof mellem mark og havet. Samtidig er udtagning af lavbundsjord afgørende for at opnå vores klimamål for 2030, hvilket udgør en yderst velkommen ekstra fordel. Vi mener ligeledes, at vi fortsat skal være opmærksomme på den internationale påvirkning i de ydre farvande samt betydningen af overløb fra kommunale anlæg.

Lokal viden skal inddrages aktivt, og de positive resultater og tilgange herfra bør udbredes til hele landet. Derfor er bevillingen af midler til flere kystvandråd i finansloven meget værdsat.

2024 - et afgørende år

I årets årsberetning har vi inviteret Chefkonsulent i Landbrug & Fødevarer, Marie Østergaard, til at udbyde second opinion af vandplanerne. Jeg er generelt meget stolt af de mange bidrag til årsberetningen fra Større Jordbrug. Udover iltsvind får du også indblik i Større Jordbrugs arbejde med generationsskifte, ejendomsvurderinger, vedvarende energi på landet, den kommende CAP i EU, vildt, biodiversitet og indtjeningsforhold for planteavlere i 2023.

Alt peger på et meget travlt 2024 med nye ejendomsvurderinger, varslet lempelse af skat på generationsskifte, genbesøg af landbrugsaftalen, CO₂-afgift og grøn trepart, fokus på kvælstof, vandmiljø, biodiversitet og Europa-Parlamentsvalg samt vedvarende arbejde med at styrke ejendomsretten og sikre mulighederne for udvikling og anvendelse af fredede/bevaringsværdige bygninger. 2024 bliver endnu et afgørende år for de større jordbrug.

I 2024 vil Større Jordbrug derfor fortsat søge indflydelse og aktivt arbejde for at skabe resultater, der har værdi for vores medlemmer. Vi har evnen til at gøre en forskel inden for blandt andet jagt, natur, grøn omstilling, beskyttelse af den private ejendomsret og vedligeholdelse af den historiske bygningsmasse. Vi deltager derfor konstruktivt i alle relevante drøftelser og problemstillinger for at sikre de bedst mulige rammevilkår for jer.

Helle Reedtz-Thott
Formand for Sektionen for
Større Jordbrug

Herregårdsudvalget

Nicolas de Bertouch-Lehn
Lungholm Gods
Formand
for Herregårdsudvalget

Jacob de Neergaard
Gyldenholm Gods

Anne Sophie Gamborg
Møllerup Gods

**Inger Marie Kirketerp
Scavenius**
Klintholm

Marie Therese Collet Klein
Katholm Gods

Herregårdsudvalget stod i spidsen for planlægningen af Sektionen for Større Jordbrugs to årlige medlemsarrangementer i 2023. I marts blev medlemmerne inviteret til DOKKI i Aarhus, hvor DLA Piper var værter for en informativ dag. Præsentationer inkluderede praktiske erfaringer med vedvarende energi fra Peter Bernstorff, Gjessinggaard Gods, Nicolai Tillisch, Rosenfeldt Gods, og Anders Dolmer, CEO hos BeGreen. Advokaterne Line Marie Pedersen og Trine Hasselbalch fra DLA Piper delte også deres indsigt om vedvarende energiprojekter og den tilhørende myndighedsbehandling. Afslutningsvis præsenterede Michael Svarer, professor i nationaløkonomi ved Aarhus Universitet og formand for Svarer-udvalget, et tankevækkende indlæg om arbejdet med rammesætning for en eventuel CO₂-afgift på landbrugets biologiske processer.

Senere på året afholdt vi det andet medlemsarrangement, der fandt sted på Meilgaard Gods i Norddjurs. Michael Luel, Godsejer og Statsautoriseret revisor, var vært for en dag fuld af indlæg med overordnet tema om maksimal værdi af herregårdsboliger. Udover Michael Luel selv præsenterede Martin Langhoff Hansen, Statsautoriseret revisor hos PwC, overvejelser om skat og moms, især for hovedbygninger. Lorens Hansen, jurist hos Historiske Huse, diskuterede særlige skatteforhold for fredede bygninger. Indledningsvis overrakte vi fra Herregårdsudvalget, Dannebrogordenens Ridderkors til Birthe Luel, Direktør for Historiske Huse. Herregårdsudvalget bevarer et stærkt

samarbejde med Historiske Huse og Bygnings Frednings Foreningen (BYFO), der fungerer som vigtige repræsentanter for ejere af fredede og bevarelsesværdige bygninger på landet. I 2023 var udvalget også vært for et Ungdomsseminar i samarbejde med Danske Bank. Seminaret, der fandt sted i de historiske lokaler ved Kongens Nytorv og Holmens Kanal, omhandlede bankens visioner og verdenssituationen set fra finanssektoren. Der var også indlæg om generationsskifter, præsenteret af Danske Banks CEO, Carsten Egeriis, og Danske Banks chefstrateg, Frank Øland, samt erfaringer delt af Steen E. Christensen, tidligere partner i Plesner, og Alexander Gamborg, ejer af Møllerup Gods.

I forlængelse heraf har Herregårdsudvalget desuden i 2023 og fortsat ind i 2024, intensiveret sit fokus på de unge, der har overtaget godser og herregårde i Danmark eller er på vej til at gøre det. At være ny eller kommende ejer af et større jordbrug indebærer mange udfordringer og komplekse opgaver. Derfor er Herregårdsudvalget i gang med at etablere et frivilligt unge ambassadørkorps.

Formålet med unge ambassadørkorps er at sikre, at de emner, der tages op ved Ungdomsseminaret, er relevante og nærværende for de unge, som seminaret er designet til. Ambassadørkorps vil spille en afgørende rolle ved at bidrage med input til arrangementer i løbet af året, hvilket vil skabe en værdifuld platform for erfaringsudveksling og netværksopbygning blandt de unge ejere af godser og herregårde.

Dette initiativ sigter mod at styrke og guide den næste generation af ejere i deres rejse inden for større jordbrug og historiske ejendomme.

Midtvejs gennem 2023 måtte vi i Herregårdsudvalget, desværre sige farvel til Erik Vind, som valgte at trække sig. Erik har i mange år været en central kraft i Herregårdsudvalget, hvor hans idérigdom og arrangørtalent har været afgørende for nogle af udvalgets mest vellykkede events og initiativer. Vi vil gerne rette en stor tak til ham for den markante forskel, han har været med til at skabe.

Som bekendt er arbejdet i Herregårdsudvalget frivilligt, og vi er taknemmelige for den kontinuerlige dialog, der har været med medlemmer og interessenter i løbet af året. Vi ser frem til snart at præsentere Erik Vinds efterfølger.

2024 tegner til at blive et endnu mere spændende år med udfordringer, hvor Herregårdsudvalget fortsat vil gøre sin stemme hørt. Emner som yderligere udskydelse af vurderinger på grundværdier for landbrugs- og erhvervsjendomme, modernisering af fredningslovgivningen og vedvarende bestræbelser på at skabe muligheder for energieffektivisering af fredede bygninger vil være i fokus. Herregårdsudvalget vil fortsat være i front i kampen for at sikre optimale betingelser for drift og udvikling af godser og herregårde i Danmark.

Nicolas de Bertouch-Lehn
Formand for
Herregårdsudvalget

Knowledge grows

Kvalitetsgødninger Max effekt - max resultat

Høj spredbarhed kræver høj kvalitet

Med kvalitetsgødninger fra Yara får du sikkerhed for, at dine gødninger kan spredes optimalt på 36 meter.

- Høj kornstyrke og optimal kornstørrelsesfordeling
- Velegnet til placering/samblanding med udsæd
- Næringsindhold afstemt afgrødens behov
- Samgranuleret, støvfri kvalitet
- Minimalt CO₂-aftryk

Læs mere om kvalitet på yara.dk

Generationskifte Ejendomsvurderinger og bo- og gaveafgiften

2023 startede med store forventninger til, at der politisk ville ske positive tiltag på generationskifteområdet. I december 2022 blev regeringsgrundlaget præsenteret, hvori det fremgår at bo- og gaveafgiften skal nedsættes fra 15 pct. til 10 pct., og at der skal skabes en ny model for værdiansættelse.

Generationskifte har længe været på flere politiske dagsordener, og Ministeren for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Jacob Jensen, har haft løbende fokus på det i det foregående år. Desværre er der endnu ikke sket konkrete ændringer, som gør det nemmere at generationskifte landbrugsvirksomheder, som ofte er etableret i VSO og hvor ejendomsmassen ofte er den største postering i et generationskifte.

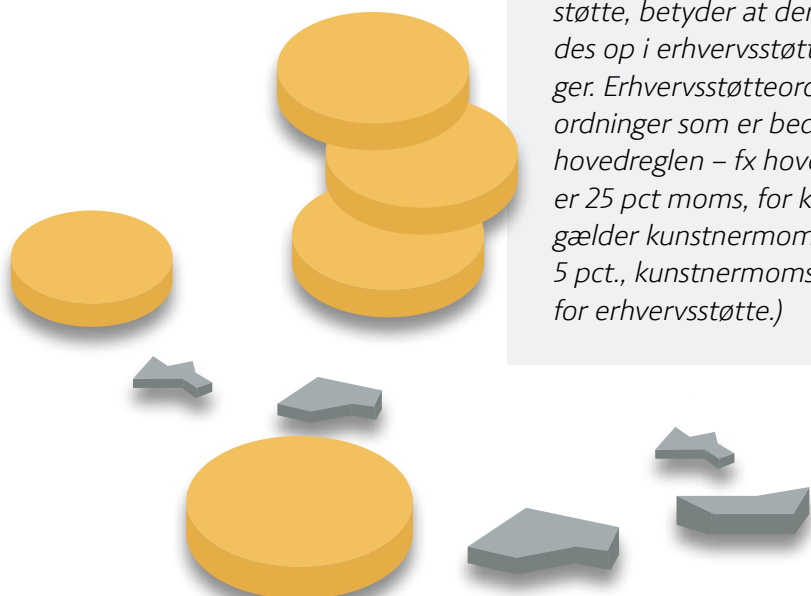
L&F har præsenteret deres forslag på en iværksætterstrategi, hvor successionsreglerne ønskes udvidet, det skal være muligt at belåne ejendomme med 85 pct. realkreditlån og mange flere tiltag, som skal gøre det nemmere at få næste generation af landmænd i gang.

"Regeringsgrundlaget - Ansvar for Danmark december 2022 - Regeringen vil herudover sanere erhvervsstøtten for 2 mia. kr. Heraf anvendes ½ mia. kr. til at nedsætte bo- og gaveafgiften ved generationskifte af erhvervsvirksomheder fra 15 pct. til 10 pct., og ½ mia. kr. anvendes til at skabe en ny model for værdiansættelse"

Fakta: Sanering af erhvervsstøtte, betyder at der skal ryddes op i erhvervsstøtteordninger. Erhvervsstøtteordninger er ordninger som er bedre end hovedreglen – fx hovedregel er 25 pct moms, for kunstnere gælder kunstnermoms på 5 pct., kunstnermoms er derfor erhvervsstøtte.)

I efteråret fremlagde regeringen deres 2030-plan, hvori det fremgår, at de vil prioritere at nedsætte bo- og gaveafgiften. Desværre er 2030-planen meget ukonkret om, hvornår og hvordan det vil ske. Dog har Skatteministeren Jeppe Bruus til Børsen udtalt, at afgiften vil blive sat ned fra 10 til 15 pct fra 1. januar 2025. Dette er meget positiv, og vi glæder os til at se konkrete tiltag i 2024.

I regerings 2030-planen er der blevet afsat 300 mio. mere end, hvad fremgår af regeringsgrundlaget, i alt 800 mio. kr., til et retskrav på en skematisk model for værdiansættelse ved generationskifte. Dette er for mange virksomheder meget gavnlige og vil for mange også skabe en økonomisk forudsigelighed, men også en mere retfærdig proces for de involverede virksomhedsejere. For at flest mulige landbrugsvirksomheder får gavn af retskravet og de 800 mio. kr., vil L&F arbejde for, at virksomheder, som drives i VSO, bliver en del af den model som vælges, samt at vurderinger af ejendomme ved generationskifte også indgår i modellen. Umiddelbart er det virksomheders goodwill-beregning, som har mest fokus ved valg af model, og som desværre ikke vil give den store effekt for landbrugsvirksomheder.

Benedikte Boisen Rolighed
Chefkonsulent,
Erhverv, L&F

Udover regerings 2030-plan blev et bredt flertal i folketinget i starten af december enige om en aftale om reform af personskat. I aftalen indgår lempeligere regler for arv mellem søskende. Fremover vil søskende anses på lige fod med livsarvinger (børn, børnebørn og forældre), og derfor have en boafgift på 15 pct. Derudover fremgår det af aftalen, at bundfradraget ved arv vil forøges, så det i 2029 ender på 375.000 kr. (Boet skal betale boafgift af arv til arvinger i den nærmeste familie, når arven overstiger bundfradraget.) Et lille skrift i den rigtige retning. I tilfælde af at der ikke sker ændringer ved ansættelsen af ejendomsvurderinger ved generationsskifte, vil reglerne fra 2025 betyde, at en landbrugsejendom ikke længere får en samlet ejendomsvurdering af hele ejendommen. Derimod skal man mod et gebyr anmode skatteforvaltningen om at udarbejde en samlet vurdering af hele ejendommen – en såkaldt §11-vurdering. En §11-vurdering vil være markedsværdien og vil derfor adskille sig fra de offentlige vurderinger, som er tilfældet i dag. Stuehusværdien vil fremover med rette stadig være den kendte offentlige vurdering.

2030-planen

- "Regeringen vil inden for rammerne af 2030-planen prioritere 0,8 mia. kr. fra råderummet til et retskrav på en skematisk model for værdiansættelse.
- Regeringen vil prioritere en nedsættelse af satsen for bo- og gaveafgiften."

Ejendomsvurderinger og ejendomsbeskatning

Ejendomsvurderinger har i flere år været et politisk emne med meget fokus. 2023 er året hvor de første vurderinger af landbrugsejendomme efter det nye system så sit lys. Lodsejere har med disse fået et billede af hvordan deres fremtidig beskatning bliver.

Det nye ejendomsvurderingssystem har til mål at fastsætte den forventelige kontantværdi i fri handel for en ejendom af den kategori under hensyn til alder, størrelse, beliggenhed og øvrige karakteristika - herunder ejendommens potentielt bedst mulige økonomiske anvendelse.

De nye foreløbige vurderingerne er kommet ud i tre etaper- først kom nye foreløbige 2022-vurderinger for ejerboliger, derefter foreløbige 2023-vurderinger for

boligdelen af landbrug- og erhvervsjendomme, og i december kom den resterende del af grundværdierne for landbrug- og erhvervsjendomme. Det var vores forventning produktionsjordsværdien ikke ville stige i forhold til tidligere kendte værdier, i det vurderingen af produktionsjorden er en indekserede værdi af den senest offentlige vurdering – som blev beregnet efter bondegodsreglen. Derimod havde vi en forventning om, at grundskylden for de arealer, som ikke kan betragtes som produktionsjord, ville stige. Ud fra hvad vi er orienteret om, har dette hold stik.

De endelige 2023-vurderinger vil blive sendt ud i 2025, hvorfor der i 2025 vil ske en mulig efterregulering af den betalte skat i 2024 og 2025. De foreløbige vurderinger, som er modtaget i år, er ikke mulige at påklage.

Vurderingerne anvendes til at beregne ejendomsskatten. Til selve beregningen af skatten er der i 2023 vedtaget flere ændringer, som træder i kraft pr. 1.1. 2024. Dette gælder bl.a. en skatterabatordning, indefrysingsordning, en stigningsbegrænsningsordning, laver satser for grundskyld i alle landets kommuner (ikke satsen for produktionsjord), og laver satser for ejendomsværdibeskatning.

- Indefrysingsordningen gælder fra 2026 - Ordningen betyder, at hvis ens værdi af ens bolig stiger, som medfølger en stigning i ejendomsskatterne, indfryses hele stigningen, udover et bagatelbeløb på 500 kr. Den berørte ejer skal derfor ikke betale stigningen nu, men først betale når ejendommen sælges. Indefrysingsordningen er frivillig og kan til

og fravælges. Derudover er ordningen et lån, hvorfor der pålægges renter på den indefrosne gæld – svarende til en gennemsnitlig realkreditrente.

- Skatterabatordningen – gælder kun for ejendomsværdien af bolig og betyder at ingen nuværende boligejere skal betale højere boligskat i 2024 end de har gjort før. Boligejerne beholder skatterabatten indtil boligen sælges.

Særlige opmærksomhedspunkter:

Tilgængeligt data, fx BBR, plandata, lokalplaner osv. skal være korrekte tilbage til 2021!

Ikke alle komuner vil rette tilbage i tid - Vurderingsstyrelsen er opmærksom på dette. I skal derfor i 2025 kunne dokumentere korrekte data overfor Vurderingsstyrelsen.

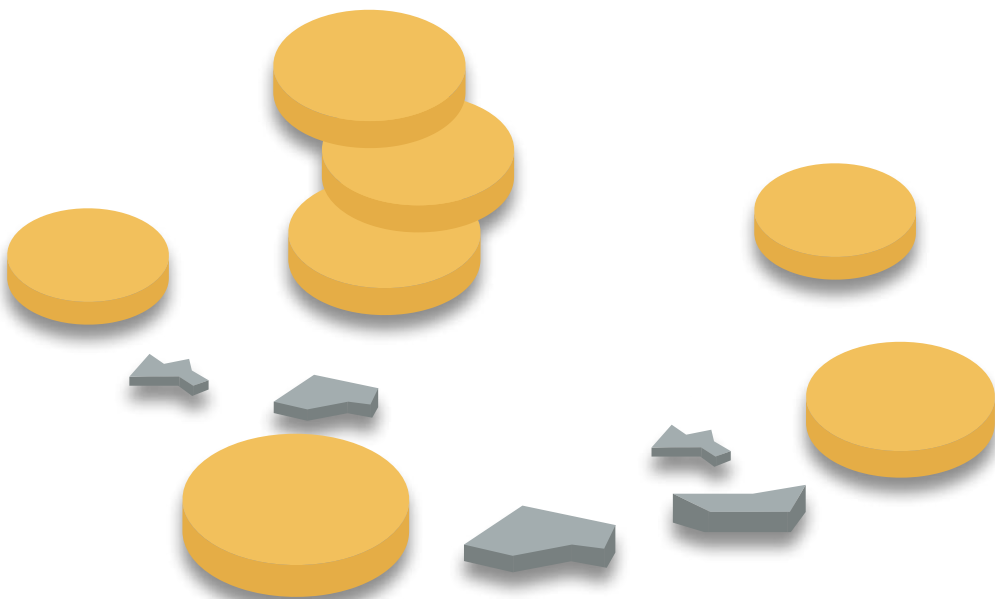
- Fravælg indefrysingsordningen hvis I ikke ønsker den anvendt. Skal gøres allerede fra i år.
 - Være opmærksom på deklaraationsperioden på seks uger i 2025, hvor forkert data tilbage fra 2021 skal informeres til Vurderingsstyrelsen.
- Vær opmærksom på hvilken bolig I som ejer bor i. Hvis Vurderingsstyrelsen ikke har korrekt viden herom, vil ejendomsværdibeskatningen blive beregnet ud fra den største bolig på ejendommen.
- De endelige vurderinger som modtages i 2025, kan påklages til Skatteankestyrelsen, hvis de kan ændres med mere end 20 pct.

Generationskifte:

Det er vigtigt at være opmærksom på, at der fremover ikke vil blive udarbejdet en periodisk samlet ejendomsvurdering af hele jeres ejendom. Sådanne vurderinger kan udarbejdes mod et gebyr, fx til brug ved et generationskifte.

- Det forventes, at disse vurderinger vil være markedsværdivurderinger, hvorfor de højst sandsynlig vil være højere end tidligere kendte vurderinger.

- Stigningsbegrænsningsordningen – gælder for erhvervsjendomme og skov- og landbrugsejendomme. Den betyder at fra 2025 og frem kan grundskylden højst stige med 4,75 pct. af den nye grundskyldsbetaling. De eventuelt store stigninger i grundskylden, som følge af nye vurderinger, får dermed gradvist fuld effekt. Stigningsbegrænsningen udfases over tid og bortfalder ikke ved salg.

Kategoriseringer

2023 startede med at små landbrug- og skovbrugsejendomme blev omkategoriseret til ejerbolig eller til erhverv. Et emne som vakte stor røre i landdistrikterne, og et emne som har samlet lokalsamfund og mobiliseret en styrke mod Christiansborg, som vi aldrig har set før.

Vurderingsstyrelsen udsendte ca. 22.000 høringsbreve om ændret kategori. Vurderingsstyrelsen modtog 10.850 indsigelser hvoraf 1/3 fik medhold. Resultatet er, at 13.300 landbrug- og skovbrugsejendomme er omkategoriseret til ejerbolig, hvoraf 8.700 har valgt at anvende overgangsordningen. Overgangsordningen medfører at omkategoriserede ejendomme kan forblive som landbrug- eller skovbrugsejendom indtil salg eller generationsskifte.

Ideen bag omkategoriseringerne er, at ejendomme fremover skal beskattes efter den aktivitet som er mest dominerende på ejendommen. For at være kategoriseret som en landbrugsejendom, skal der derfor være landbrugsaktivitet af større grad på ejendommen.

Omkategoriserings-processen var ikke en engangsfornøjelse. Ejendomme vil fremover kunne blive omkategoriseret ved ny vurderinger hvert andet år, eller ved omvurderinger. Det sker kun hvis der er foretaget ændringer på ejendommen, som vil medføre at ejendommen ikke har tilstrækkelig med landbrugsaktivitet, eller omvendt har fået landbrugsaktivitet og derved omkategoriseres fra ejerbolig til landbrugsejendom.

Produktionen af vedvarende energi på land skal firedobles

Produktionen af vedvarende energi på land skal firedobles. Det var ambitionen bag regeringens udspil 'Danmark kan mere II' tilbage i april 2022. Kort før kalenderen skiftede til 2024, blev vi så endelig præsenteret for den politiske aftale, der skal realisere ambitionerne. I den ambition ligger et enormt potentiale for landmænd og jordejere, men der er også en række snubletråde, vi som erhverv skal være opmærksomme på.

Omstillingen fra fossil energi til grøn vedvarende energi har længe været et højt prioriteret indsatsområde på den politiske dagsorden. Det har dog i lang tid været med hovedfokus på havvindmøller, hvor Danmark har udloddet havbund til private aktører og bogstaveligt talt sat to energiøer i søen. Hvordan det så rent faktisk er gået med fyrtårnsprojekterne på havet, vender vi tilbage til.

Vedvarende energi på land har været et helt anderledes følsomt emne for politikerne på Christiansborg og ude i kommunerne. Og også på Axelborg for den sagskyld. Det skyldes en række ihærdige miljø- og naturorganisations standhaftige indsigelser mod opførelsen af store anlæg i det åbne landskab, hvor fund af nye arter i de pågældende områder kan trække sagsbehandlingen i langdrag og i sidste ende lægge projekterne i graven. Det skyldes en generel træghed i sagsbehandlingen hos kommunerne og netselskaberne. Og så skyldes det i høj grad også en udbredt holdning blandt danskerne om, at anlæggene i hvert fald ikke skal stå i deres baghave.

Med Ruslands krig mod Ukraine og den deraf følgende energikrise, der bredte sig gennem Europa, fik piben dog en anden lyd. Nu skulle der i alle EU-medlemslande sættes vindmøller og solceller op med en helt anden hastighed, og der blev kigget

med den store lup på alle barrierer, der modarbejder eller forsinker den ambition. Med REPowerEU blev der iværksat justeringer til det kommende VE-III direktiv¹, hvori der fastsættes maksimumsfrister for tilladelsesprocedurer og fra 1. januar i år, har der været en nødretsforordning, der ligeledes sikrer automatisk myndighedsgodkendelse efter 12 måneder for mindre anlæg under 50 kW, og samtidig fastsætter at vind- og solprojekter er at opfatte som 'væsentlig interesse for samfundet'. Det har betydning, når projekterne skal afvejes op mod andre interesser i kommunalplanen. F.eks. herlighedsværdi.

Landbaserede vedvarende energi vil i de kommende år fremmes endnu mere herhjemme

Også herhjemme blev der iværksat flere tiltag for at styrke forsynings sikkerheden gennem udbygning med vedvarende energi. Til forskel fra tidligere blev den landbaserede energiproduktion fremhævet, da den er hurtigere og billigere end havvindmøller. Der blev sat et politisk mål om en fordobling af landvindmøller og en tidobling af solcelleanlæg inden 2030. Mere konkret blev der bl.a. peget på udarbejdelsen af en ny solcellestrategi, nye modeller for kompensation af naboer og lokalsamfund og statsligt udpegede energiparker på land. Alt sammen med ambitionen om at fremlægge strategier og lovgiv-

¹ Direktivet for Vedvarende energi

Simon Horsholt
Seniorkonsulent
Klima & Energi, L&F

ning ultimo 2022. Det skulle dog først blive på tærsklen til 2024, vi fik den politiske rammeaftale, som skal bane vejen for nye energiparker på land. Nu er lovforslaget i høring og forventes at træde i kraft d. 1. juli 2024. Med forslaget hæves satserne for de beløb, opstillere af VE-anlæg skal indbetale til grøn pulje, VE-bonus til naboer øges og inden for de udpegede arealer til energiparker vil der lempes på natur- og miljøkrav og sagsbehandlingen vil strømlines.

I Landbrug & Fødevarer har vi sat os for at være en synlig og konstruktiv spiller, når det kommer til fremme af den landbaserede vedvarende energi. Det er baggrunden for, at vi deltager i 'Alliancen vedvarende energi – sammen om grøn strøm på land'. Herigennem kan vi øge gennemslagskraften i vores fælles indsats for at fjerne de barrierer, vi støder på ifm. projekterne. Det drejer sig bl.a. om at sætte fart på sagsbehandlingen, fastholde værdien lokalt og fremme multifunktionaliteten, så man kan udnytte synergierne ml. VE-produktion og udtagning af lavbundsjord eller skovdrift. En del af de kerneprioriteter imødekommes med den netop indgåede aftale om energiparker på land, men vi vil i Landbrug & Fødevarer og gennem alliancen fortsætte arbejdet for at afbureaukratisere og styrke vilkårene for både opstillere og naboer.

Det er ikke alle indsatser der løf-

tes gennem alliancen. I Landbrug & Fødevarer har vi også en række særinteresser, som vi bruger meget energi på at fremme – så at sige. Det drejer sig bl.a. om de u hensigtsmæssige ejendomsbeskatningsregler, hvor hele bedriften risikerer omkategorisering ved etablering af VE-anlæg på en andel af jorden. Det drejer sig om hensyn i planlægningsloven, der spænder ben for projekter såsom kystnærhedsbeskyttelse og herregårdslandskaber. Og så drejer det sig om at forbedre vilkårene for egenproducenter, der ønsker at omstille sig ved at forbruge en del af den strøm der produceres af vindmøllen eller solcellen lokalt.

Der er ingen tvivl om, at vores erhverv spiller en central rolle, når det kommer til udbygningen med landbaseret vedvarende energi. Vi ejer en stor del af den jord, der skal tages i brug, hvis vi skal have 24.000 ha. solceller sluttet til elnettet inden 2030. Derfor skal vi som erhverv også udnytte det momentum, der er for denne type projekter nu, og så må vi forsøge at rydde udfordringerne af vejen, som vi ser dem. Selvom vi fortsat ønsker mere ideelle rammevilkår, er der et åbent vindue for projekter, som vi kan vælge at gøre brug af eller ej. Når man ser på den hårde bremse, der blev trukket for åben dør-ordningen og energiøen i Nordsøen, er der hvert fald ingen tvivl om, at vinduet hurtigt kan smække i igen.

Iltsvind og ansvar

Vejrmæssigt oplevede vi lidt af hvert i 2023. Der var tørke, men der var også masser af regn. Der var en sommerstorm i august, men i september var vinden forsvundet. Hele året var temperaturen i havvandet højere end normalt, og sidst i september kom nyheden ud om, at vi havde det mest omfattende iltsvind i 21 år.

Hvad skyldes iltsvindet? Hvorfor kom det nu? Og hvad kan vi gøre for at undgå en gentagelse?

Der er mange årsager til iltsvind, men de væsentligste kan opdeles i to: Næringsstofberigelse og vejr-mæssige faktorer.

For meget kvælstof giver for mange alger, der kan føre til iltsvind. Det så vi tydeligt i 1990'erne, hvor det ikke var usædvanligt at

se iltsvind af samme omfang som det, vi havde i år. Siden da har vi som bekendt halveret kvælstofudledningen fra dansk land, og det betød, at vi i 00'erne og især i starten af 10'erne faktisk havde relativt begrænsede udbredelser af iltsvind. Så indsatserne har virket – men der er kommet en ny spiller på banen i form af klimaforandringerne!

De seneste godt ti år har kvælstofudledningen været stort set konstant. Derfor kan det undre, at det netop er i år, der er kommet så voldsomt iltsvind. Men det kunne netop også være opstået sidste eller forrige år – og det kan opstå næste år igen, hvis vejrforholdene er til det.

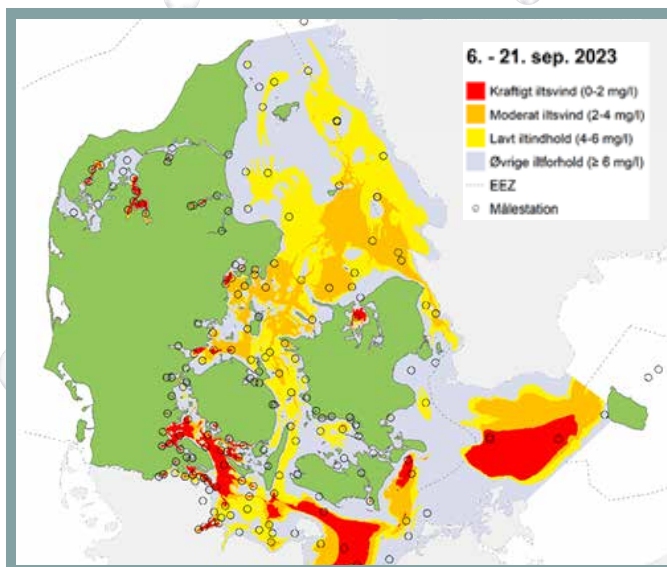
Temperaturen i dansk havvand har hele 2023 været over nor-

malen. En storm i august måned afværgede et tidligt iltsvind, men i løbet af en varm og vindstille september gik det helt galt. De vejr-mæssige faktorer får miljøeffekten af kvælstoftilførslen til at eksplodere, og resultatet var iltsvind i både fjorde og på store arealer i åbent hav.

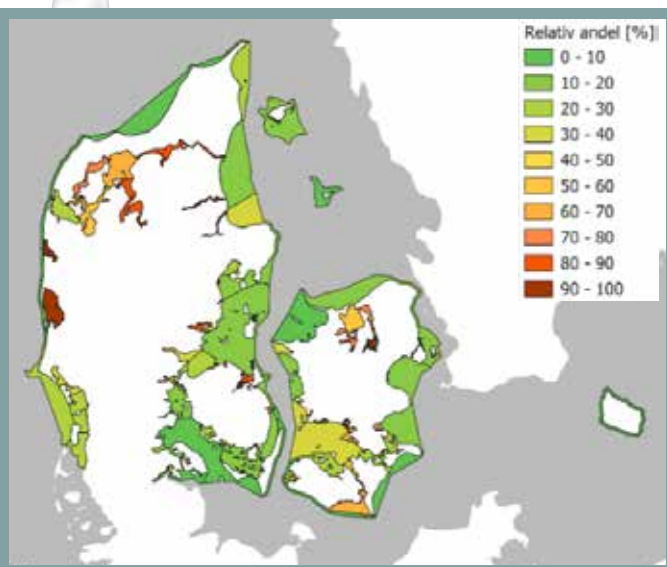
Det vigtigste spørgsmål herfra er selvfølgelig, hvordan vi undgår en gentagelse? Som altid er svaret ikke enkelt, men dog til at få greb om.

Klimaforandringerne kan vi ikke løse alene og slet ikke nå omkring i denne artikel. Men selvfølgelig skal der handles på det! Nationalt og internationalt.

Kvælstofudledningen til gengæld; her ved vi faktisk i stor udstræk-

Figur 1: Udbredelsen af iltsvind 6-21. september i år. Fra rapporten "Iltsvind i danske farvande 24. august – 21. september 2023", AU/DCE, udgivet 29. september 2023.

Figur 2: Andel af algevækst, der kan forklares ved udledning af kvælstof og fosfor fra dansk land. Figuren er udarbejdet af DHI, 2023. Farveskalaen angiver pct. dansk andel.

Marie Østergaard
Chefkonsulent
Vand & Natur, L&F

ning, hvad der skal til. Kattegat, Femernbælt, farvandet vest for Bornholm og det Sydfynske Øhav er eksempler på områder, der var hårdt ramt af iltsvindet, som det ses på Figur 1, men det er samtidig meget begrænset, hvad vi kan gøre fra dansk side netop her. DHI har vist i Figur 2, hvor stor en del af algevæksten, der kan forklares med næringsstoffer udledt fra Danmark, og det er tydeligvis ikke særlig meget i disse områder. Her ligger en stor opgave på miljøministerens bord, for det må og skal italesættes, at vores nabolande skal have styr på deres udledninger. I miljøsamarbejdet om Østersøen, HELCOM, har Danmark som det eneste land nået målsætningerne for både kvælstof og fosfor til åbent hav. Hverken vand eller næringsstoffer stopper ved grænsen, og vi kan ikke få bugt med iltsvind alene.

Ser vi på de mere lukkede fjorde, kan vi imidlertid ikke løbe fra ansvaret. Omfanget kan diskuteres, men at der er behov for at reducere kvælstofudledningen til kyst står fast. Det kan gøres på mange måder, og jo flere værktøjer der er at vælge imellem, desto bedre muligheder for en fortsat rentabel landbrugsproduktion.

Et vist niveau af efterafgrøder kan være fint og virksomt, men vi kommer ikke i mål med dem alene. I stedet bør vi se på de

kollektive virkemidler, der placeres uden for dyrkningsfladen og således ikke påvirker markdriften. En anden fordel er, at de er permanente. Det betyder, at hvor efterafgrøder er afhængige af de helt rigtige vejrforhold for at kunne etableres efter høst, men stadig til tiden, er de kollektive virkemidler placeret én gang for alle og virker – uanset årets vejrlig.

Et af de rigtig stærke kort på hånden, når vi ser på kollektive virkemidler, er etablering af vådområder på lavtliggende områder. Ideelt set kan de kombinere kvælstof, klima- og natureffekter i ét stort Kinderæg. Politisk er det besluttet at udtage 100.000 ha jord, og gennem frivillige aftaler er der allerede ansøgt om udtagning af mere end 50.000 ha. Den præcise kvælstofeffekt af udtagningen vil afhænge af placeringen af vådområderne, men der er ingen tvivl om, at det vil bringe os den største del af vejen.

Spildevand, marin naturgenopretning og fosforindsatser er eksempler på andre indsatsområder, der bør arbejdes med, hvis vi skal have sunde kystvande inden for en overskuelig fremtid. Men med vådområdeindsatsen har vi et virkemiddel, der kan bringe os et godt stykke af vejen og samtidig hjælpe os med at sætte hak ved, at dansk landbrug løfter sin del af indsatsen.

Hvorfor opstår iltsvind?

Når alger dør, falder de ned på bunden og bliver omsat, i en iltforbrugende proces. Høje niveauer af næringsstoffer, særligt kvælstof og fosfor, fører til stor algevækst og dermed, sidenhen, til større iltforbrug ved bunden. For stor tilførsel af næringsstoffer er altså en direkte årsag til iltsvind. Højere vandtemperaturer forlænger algernes vækstsæson og øger både væksthastigheden og omsætningen ved bunden. Dertil kommer, at varmere vand kan indeholde mindre ilt. Varmere havvand øger altså også risikoen for iltsvind. Omrøring af vandmasserne sikrer, at det øverste, iltrige vand blandes med det nederste, mere iltfattige vand. I perioder med svag vind sker der kun ringe omrøring, og det øger risikoen for iltsvind. Andre faktorer påvirker også forekomsten af iltsvind, for eksempel: Ålegræs producerer ilt – så når det mangler, er det et problem. Stenrev skaber turbulens og dermed omrøring, så det er problematisk at vi har fisket dem op de fleste steder.

Kommende reform af EU's landbrugspolitik efter 2027

Arbejdet med den næste reform af EU's landbrugspolitik begynder for alvor lige om lidt – og vil blive diskuteret i krisernes tegn. Ud over klima- og biodiversitetskrisen har den russiske invasion af Ukraine løftet fødevarerforsyningsikkerheden højt op på den politiske dagsorden igen. Men invasionen har også gjort, at et EU-medlemskab for Ukraine og en række andre kandidatlande pludselig er blevet realistisk og sandsynligt inden for en kortere årrække – med alle de konsekvenser det må ventes at få for blandt andet EU's landbrugspolitik.

Selv om den seneste reform af EU's landbrugspolitik (CAP'en) først er trådt i kraft her fra 2023, er det allerede nu tid til at fastlægge sine holdning til den næste reform, der skal træde i kraft fra 2028. Ifølge planen skal Europa-Kommissionen fremlægge sit forslag sommeren 2025 – samtidigt med at Danmark overtager formandskabet for EU – og derfor er Landbrug & Fødevarer i gang med at fastlægge sin holdning. Kommissionens forslag vil blive skrevet under påvirkning af en række overordnede temaer og dagsordener, der har præget den landbrugspolitiske diskussion de sidste par år.

Klima- og biodiversitetskrisen

Det drejer sig for det første om de fortsatte klima- og biodiversitetskriser. Presset for at tage landbrugsjord ud af produktion vil sandsynligvis kun blive øget, ligesom landbrugspolitikens mulighed for at finansiere forskellige klimatiltag vil være i fokus. For Landbrug & Fødevarer går

overvejelserne – blandt andet i lyset af regeringens udmelding om en kommende CO₂e-afgift i retning af, i hvilken udstrækning man skal og vil kunne kompensere klimatiltag via CAP'en, vel at mærke uden at det forvrider konkurrencen i forhold til de andre EU-lande.

Fødevarerforsyningsikkerhed – og den russiske invasion af Ukraine

Den russiske invasion af Ukraine har medført en fornyet fokus på fødevarerforsyningsikkerhed – og dermed på CAP'ens evne til at understøtte en landbrugsproduktion. De voldsomme prisstigninger på blandt andet energi og gødning, og den russiske blokade af ukrainske havne i Sortehavet førte til usikkerhed om leverance af hvede til blandt andet Nordafrika og deraf frygt for hungersnød. Men også store prisstigninger på fødevarer i EU – og dermed problemer med at få råd til fødevarer for den fattigste del af befolkningen i mange EU-lande. Summen

Niels Lindberg Madsen
EU-politisk chef,
EU & Frø, L&F

af dette har været, at EU's evne til at producere tilstrækkeligt med fødevarer igen er kommet øverst på den politiske dagsorden.

Udvidelse af EU

Den russiske invasion har også ført til, at Ukraine har anmodet om at blive medlem af EU. Dermed er diskussionen om en udvidelse af EU med en række kandidatlande blevet aktualiseret. Hvis det sker, vil det påvirke EU på en lang række områder – og herunder ikke mindst landbrugspolitikken. Alene den kendsgerning at en udvidelse med Ukraine vil udvide EU's areal med agerjord med 33 pct. siger noget om perspektiverne. Men også ukrainsk landbrugs høje konkurrenceevne på en række markeder vil i givet fald påvirke EU. Det bliver derfor givetvis en diskussion om blandt andet Ukraine skal have grundbetaling til deres landbrugsarealer. Og hvis de ikke skal det, vil det også rejse diskussionen om en fortsat grundbetaling på længere sigt i det nuværende EU.

Fordelingen af støtte mellem blandt andet store og små bedrifter

Det må også forventes, at diskussionen om fordelingen af EU-støtten mellem EU-landene, mellem store og små landbrug og mellem områder med meget frugtbar jord og ugunstigt stillede områder igen bliver dominerende. Særligt fordelingen mellem små og store bedrifter kan ramme dansk landbrug hårdt, da vi gennemsnitligt har de næststørste bedrifter i EU. Ved de seneste reformer har det også været et tema, men det er indtil nu lykkedes at gøre fx kravet om støttelofter valgfrit.

Risikostyring – et kommende obligatorisk krav?

Det sidste element, der skal nævnes, er risikostyring. Med stigende problemer med oversvømmelser og tørke, og store prissving på både input- og salgspriser, bliver der fra mange sider lagt op til, at der skal være en obligatorisk risikostyring i CAP'en. Et af de

instrumenter, der ofte drøftes, er en forsikringsordning. Men der er også mange stemmer, der argumenterer for, at det skal være op til den enkelt landmand, hvordan man risikoafdækker sig – og ikke en opgave for CAP'en.

Landbrug & Fødevarers holdning skal understøtte bæredygtig produktion

Landbrug & Fødevarer har endnu ikke fastlagt sin holdning for den kommende CAP, men udgangspunktet vil være uændret i forhold til tidligere: CAP'en skal fremme en markedsorienteret landbrugspolitik og et velfungerende indre marked. Samtidigt skal det understøtte en bæredygtig omstilling af EU's landbrugsproduktion. Vel at mærke med fokus på "produktion". Om ikke andet så har den russiske invasion af Ukraine demonstreret, at produktion af landbrugs- og fødevarer også er sikkerhedspolitik.

Jagt og vildt

Jakob Hejberg
Seniorkonsulent
Vand & Natur, L&F

Arbejdet i jagt og vildtforvaltning er centralt for Større Jordbrug, og det er derfor vigtigt, at sektionen fortsat opretholder en plads i Vildtforvaltningsrådet, der rådgiver Miljøministeren om spørgsmål på området.

På denne baggrund indstillede Landbrug & Fødevarer i november 2023, efter den siddende repræsentant Christina Ahlefeldt-Laurvig fratrådte posten, formanden for Større Jordbrug, Helle Reedtz-Thott til at repræsentere organisationen i Vildtforvaltningsrådet sammen med næstformanden for Familielandbrugssektionen, Henrik Bertelsen.

Hjortevildtforvaltning

Efter indstilling fra et enigt Vildtforvaltningsråd, med undtagelse af Danmarks Jægerforbund, om forvaltning af hjortevildt og indførsel af arealkrav blev afvist af miljøminister Magnus Heunicke, fortsætter arbejdet nu med at udforske løsninger, der lever op til ministerens ønske om frivillighed. Landbrug & Fødevarer vil fortsat arbejde for, at arealkrav bliver en del af en indstilling fra Vildtforvaltningsrådet til ministeren som et effektivt værktøj i forvaltningen. For nu arbejdes der videre med to sideløbende spor; midlertidige regionale jagttider på

hind, då og kalv med start 1. juli 2024 samt udarbejdelsen i Den Nationale Hjortevildtgruppe af en adaptiv forvaltningsplan for hjortevildtet med ikrafttrædelse 1. juli 2025. De midlertidige jagttider vil som udgangspunkt følge den fulde jagttid, medmindre de regionale grupper senest den 1. november 2023 havde meldt ind med velbegrundede forslag til at afvige herfra, en mulighed flere grupper har ønsket.

Udsætningsforlig

Efter en lang forhandlingsperiode indgik Vildtforvaltningsrådet i juni 2023 et forlig, der sætter rammerne for udsætning af fugle til jagt for de næste 10 år. Overordnet sikres muligheden for fortsat at udsætte fugle til jagt i balance med naturen.

Forliget fastlægger, at muligheden for udsætning af fasaner og agerhøns fastholdes uændret med skærpede krav til anmeldelse af udsætning, uddannelse og biotopforbedrende tiltag i proportion til udsætningens størrelse.

Udsætningen af gråænder udfases over en 5-årig overgangsperiode, og Landbrug & Fødevarer beklager, at det ikke har været muligt at blive enige om en løsning, der bevarede muligheden for at udsætte ænder, da det er

en aktivitet som dyrkes på både små og store landbrug. Fagligt har udsætning af ænder haft en vanskelig forhandlingsposition med et større mørketal for udsætning. Flere af forligets parter ønskede et fuldt ophør af udsætning til jagt, og ministerens ønske om en samlet løsning for ænder, fasaner og agerhøns skabte bekymring for de fremtidige muligheder.

Vurderingen fra Landbrug & Fødevarer er, at det på baggrund af blandt andet de store og forventede mørketal for opdræt og udsætninger kunne blive vanskeligt at bevare både udsætning af ænder og fasaner. Dette skal ses i sammenhæng med den økonomiske betydning af de to udsætninger, hvor fasanudsætningen vurderes at have en substantiel større økonomisk værdi, med undtagelse af et mindre antal ejendomme og vildtfugleopdrættere. Dog beklager Landbrug & Fødevarer stadigvæk at udsætningen af ænder ikke ser ud til at kunne fortsætte og anerkender at det rammer mange ejendomme og jægere, som har haft stor glæde og værdi heraf.

Forliget er nu oversendt til Miljøminister Magnus Heunicke, og det vil herefter være op til ham at beslutte, om forliget skal realiseres.

Karen Post Bache
Naturchef,
Vand & Natur, L&F

Natur og biodiversitet

Natur og biodiversitet har også været højt på den politiske dagsorden i 2023. Ikke mindst i EU, hvor Kommissionens forslag til en forordning om naturgenopretning blev debatteret i både ministerrådet og Parlamentet.

Nationalt har man fra regeringens side valgt at lade natur og biodiversitet – og herunder en evt. kommende natur- og biodiversitetslov indgå i den politiske trepart som forventer at gå i gang i det nye år.

EU-forordning med store konsekvenser

Forslaget til en forordning om naturgenopretning, som har op-hæng i EU's biodiversitetsstrategi fra 2020, blev fremsat af Kommissionen i juni 2022, og i 2023 var forordningen genstand for en ophedet debat både nationalt og ikke mindst i EU.

Der var stor modstand mod forordningens bestemmelser fra flere grupperinger i Parlamentet, blandt andet fordi man frygtede konsekvenserne for fødevarer-sikkerhed og landbrugsproduktion. Det lykkes dog ikke at få afvist forslaget til forordning, og i november 2023 endte de såkaldte trillogforhandlinger mellem Rådet, Parlamentet og Kommissionen i

et kompromisforslag, som skal endeligt vedtages i starten af 2024.

Fra Landbrug & Fødevarer side blev der arbejdet målrettet for at minimere de potentielle konsekvenser – blandt andet gennem et tæt samarbejde med øvrige europæiske landbrugsorganisationer gennem COPA-COGECA.

Den store bekymring fra dansk landbrug bunder blandt andet i det manglende overblik over

konsekvenser af forslaget, der med ambitiøse mål for genopretning af naturtyper, og krav om, at der ikke må ske forringelse af natur i god tilstand eller som skal genoprettes, går meget længere end de nuværende regler i EU's habitatdirektiv.

Med forslaget sættes der også mål for fremgang for en række indikatorer som er knyttet til landbrugslandet – herunder agerlandsfugle, bestøvere og småbiotoper - samt mål for udtagning af tørvejorder.

Selvom der er tale om en forordning med direkte virkning for medlemslandene, vil en stor del af fastlæggelse af mål og indsatsler ligge hos medlemsstaterne. Der vil således være en meget stor opgave med at sikre en implementering, der varetager balancen mellem indsats for natur og biodiversitet og øvrige samfundsmæssige interesser, herunder en bæredygtig fødevarereproduktion.

Det må også forventes, at de endelige mål i en kommende forordning vil få stor betydning for udformningen af en kommende dansk natur- og biodiversitetslov, som varslet i regeringsgrundlag.

Indtjeningsforhold for planteavlere i 2023

Efter næsten optimale betingelser for planteavl i rekordåret 2022 var der ganske vanskelige vilkår i 2023.

Vækståret bød først på en langstrakt tørke, efterfulgt af rigeligt med nedbør og blev afsluttet med en orkan. Det ustadige vejr rækker ind i 2024, da den megen nedbør i andet halvår visse steder vanskeliggør såning af vintersæd. De vejrmæssige forhold var meget forskellige fra egn til egn, og der er stor forskel på, hvordan det ustadige vejr påvirkede de forskellige afgrøder. Det har resultaterne for 2023 båret præg af, og der ses meget store forskellige i indkomsterne blandt planteavlsbedrifterne.

Afgrødepriserne var vigende gennem 2023 efter de kraftige prisstigninger i 2022. Effekten fra krigen i Ukraine aftog gradvist, da de manglende afgrøder fra Ukra-

ine bliver kompenseret af andre lande, ikke mindst på grund af rekordhøst i Rusland. Der er dog fortsat stor usikkerhed i markedet, og faldet i afgrødepriserne er generelt standset på et niveau, som afspejler den fortsatte risiko for manglende forsyninger på grund af krigen i Ukraine, vejrfænomenet El Nino, lave lagre i eksportlandene, høje omkostninger for producenterne mv.

En del af omkostningerne faldt dog igen i løbet af 2023. Det gælder for eksempel prisen på gødning og energi. Som det gælder med afgrødepriserne, er energipriserne dog ikke faldet til før-krigsniveauet, og der er fortsat store markedsudsving, som øger risikoen for producenterne, også i landbruget.

I forhold til forventningerne til indkomstudviklingen i 2024, så peger bytteforholdet for planteproducenter på et ganske fornuftigt år.

Det begrænses dog af høje renter, vanskelige vilkår for vinterafgrøder, og fortsat stor usikkerhed om prisudviklingen på afgrøder, el og brændstof samt gødning.

Gode prisforhold for animalske producenter

2023 var "året derpå" for mælkeproducenterne. 2022 bød på rekordhøje priser, og i 2023 korrigerede priserne. Faldet i mælkeprisen er dog standset på et niveau, som tidligere ville blive betragtet som højt, og der er svagt positive tendenser omkring årsskiftet. Det relativt høje niveau skyldes højere omkostninger for mælkeproducenterne til blandt andet foder, energi og renter, men også løn og vedligeholdelse mv. er steget på grund af det generelle løft i inflationen. På trods heraf har der dog været en god indtjening i mælkeproduktionen som helhed i 2023.

Driftsresultat - planteavlsbedrifter over 300 ha.

Klaus Kaiser
Erhvervsøkonomisk chef
SEGES Innovation P/S

Større usikkerhed knytter sig til 2024. I forhold til både 2022 og 2023 er der udsigt til et lavere bytteforhold. Den store udfordring bliver, om mælkeprisen fortsat er i stand til at kompensere for de høje omkostninger. De usikre udsigter har været medvirkende til, at mælkeproducenter globalt set har haft et relativt lavt investeringsniveau i de senere år. Det har til tider gjort det vanskeligt at opretholde niveauet for mælkeproduktionen. For at kompensere for dette, kan der forventes, at markedet finder ligevægten på en mælkepris på et – historisk set – relativt højt niveau. Der er dog også usikkerhed om Kinas import af mælkeprodukter samt betydelig politisk risiko i form af forventede grønne tiltag inden for drivhuseffekter, kvælstof og dyrevelfærd.

Griseproducenterne har samlet set haft fornuftig indtjening i 2023. Der er dog store forskelle, særligt

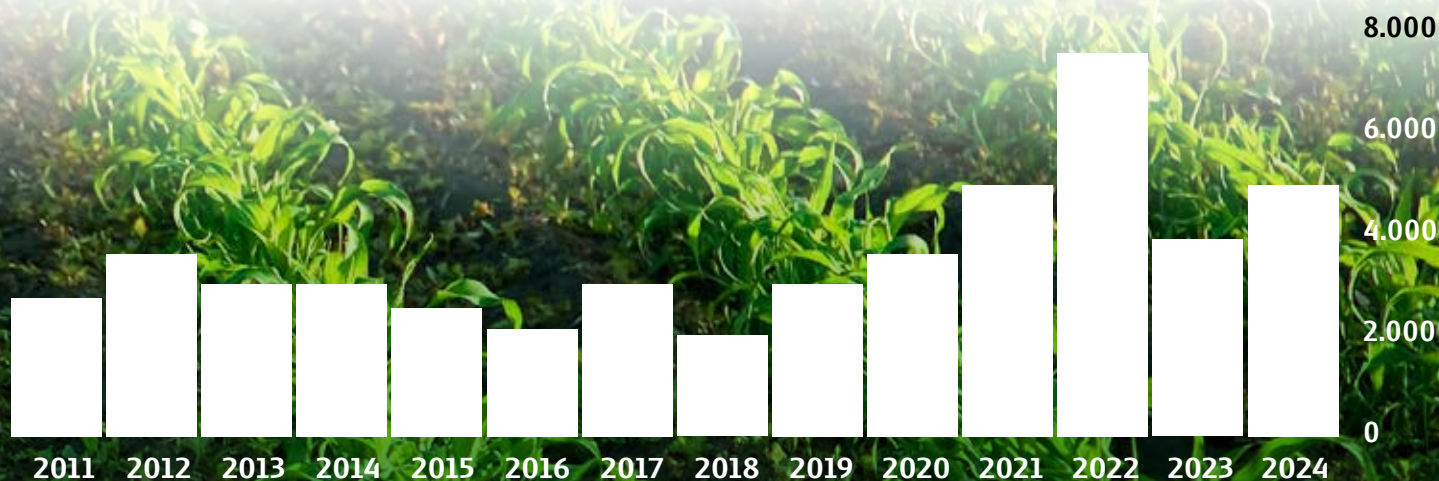
blandt smågriseproducenterne, der har haft meget forskellige afsætningspriser. På grund af mangel på smågrise i EU og en udfordret konkurrenceevne for danske slagterier, har eksportpriserne i en periode ligget betydeligt over de danske priser. Prisspændet bliver gradvist indsnævret, men i starten af 2024 er der udsigt til fortsat stor forskel mellem priserne i Danmark og andre EU-lande.

Fælles for de fleste griseproducenter gælder dog, at bytteforholdet har været gunstigt i 2023, og der er fortsat udsigt til fornuftige bytteforhold i 2024. Afregningspriserne for grisekød har i lighed med mælkeprisen ligget på et – historisk set – relativt højt niveau, som modsvarer et højt omkostningsniveau.

Fælles for alle driftsgrenene gælder, at der har været en række gunstige år. Det har landmæn-

dene blandt andet benyttet til at nedbringe gæld. Landbruget gæld er således faldet med ca. 50 mia. kr. de seneste 6-7 år. Der er mulighed for, at tendensen kan fortsætte, men der er betydelig politisk risiko i de kommende år, og 2024 bliver et år i reformernes tegn. Der er en CO₂-afgift på vej, og der kan forventes tiltag for at reducere kvælstofudledningen.

De kraftige rentestigninger siden 2022 har betydet højere finansieringsomkostninger for landbruget. Renten forventes dog at have toppet i 2023, og der er gode udsigter for lavere korte og lange renter i 2024. Det skyldes et stort fald i inflationen og svag vækst i Euro-området. Der er typisk et vist efterslæb til det slår igennem på finansieringsomkostninger, men effekten af de lavere renter ventes så småt at vise sig i 2024 og forstærkes i 2025.

Bedste tredjedel

2023 og 2024 er prognosetal

SIDE 19

Vores virksomhedsmedlemmer gør en forskel

Sektionen for Større Jordbrug samarbejder med en række virksomheder, der gerne åbner dørene for vores medlemmer og er flittige gæster ved vores arrangementer. Vi takker for det gode samarbejde i 2023.

E+N

Danske Bank

REALKREDIT
Danmark

Nordea

Nykredit

pwc

Haugaard|Braad

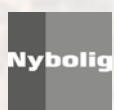
spar nord

STORM
Advokatfirma

JYSKE BANK

HjulmandKaptain
VORES VIDEN ER DIN STYRKE

Nordjyske Bank

syngenta

BRIDGESTONE

Bech·Bruun

Få størst mulig værdi ud af dit energiprojekt

OVERVEJER DU at investere i vindmøller eller solceller på egen jord? Eller vil du stille din jord til rådighed for et energiprojekt? Der kan være flere økonomiske fordele, alt afhængigt af hvilken model du vælger.

Opnå en bedre indtjening på projektet

Mange vælger at udlicitere opgaven til en developer allerede fra start, da det kan virke som et uoverskueligt projekt selv at administrere.

I mange tilfælde vil du dog som ejer af en jordbrugsbedrift kunne opnå en bedre indtjening på dit energiprojekt uden at løbe en større økonomisk risiko, hvis du som minimum selv står for at tilvejebringe plangrundlaget.

Dette kan vi hjælpe dig med, og du kan herefter tage stilling til, om projektet skal udliciteres, eller om du selv helt eller delvis vil gennemføre opsætningen.

Få en samarbejdspartner med en oprigtig interesse

Indgår du et samarbejde med os, så kan du holde værdierne i projektet hos dig selv. Vi er dit alternativ til at afstå din landbrugsjord, give køberet, indgå bortforpagtningsaftale eller udstede en fuldmagt til en developer. Vi er med dig i hele processen og er indforstået med at have hånden på kogepladen – det afspejler sig også i vores afregningsmodel.

Vi hjælper dig med at navigere i de strategiske overvejelser, træffe de rigtige beslutninger, og så er vi naturligvis din sikkerhed for, at det juridiske grundlag er på plads.

Vil du vide mere om, hvordan vi sikrer, at du holder værdierne i energiprojektet hos dig selv, så kontakt os på telefon +45 7015 1000. De indledende snakke er naturligvis uden beregning.

Vores advokater er specialister i energiprojekter og har mange års erfaring som juridisk rådgiver for landbruget.

HjulmandKaptain

VORES VIDEN ER DIN STYRKE

Medlemsarrangementer

Årsmøde og Vinterseminar 1. og 2. februar 2023

Covid-19 var en bekymring fra for tiden og efter to virtuelle årsmøder kunne vi derfor i 2023 endelig igen mødes fysisk til det traditionsrige årsmøde. Hotel Vejlefjord udgjorde 1. februar rammerne for afskeden med den afgangende formand, Christina Ahlefeldt-Laurvig, der efter fire år takkede af på posten. Foruden formanden sagde Udvalget for Større Jordbrug også farvel til næstformand, Søren Wümpelmann Juhl og udvalgsmedlem, Christian Holck.

I deres sted trådte Helle Reedtz-Thott, Gavnø Gods, Næstved, Peter Bech, Valdbygaard Gods, Slagelse og Poul Henrik Prah, Smakkerup Gods, Kalundborg

Efter årsmødet konstituerede Udvalget sig med Helle Reedtz-Thott som formand og Peter Bech som næstformand.

Årsmødet blev efterfulgt af det mindst lige så traditionsrige Vinterseminar. Denne gang var temaet "Fremtidens Forretningsmuligheder. De deltagende medlemmer fik mulighed for at hilse på Liberal Alliances formand, Alex Vanopslagh og blev bl.a. klogere på klimaforandringernes betydning for landbruget i Danmark, selvkørende maskiner, fremtidens fødevarer og udarbejdelse af strategi. Det hele blev skyllet ned med varerne fra Oremandsgaard Gods & Destilleri.

Medlemsmøde hos DLA Piper

Større Jordbrug satte to af tidens allervigtigste temaer til debat i forbindelse med årets første medlemsarrangement. Vedvarende energi og den kommende CO₂-afgift. Flere af medlemmerne af Større Jordbrug har gjort sig erfaringer med opstilling af vedvarende energi, og endnu flere har interesse i det. Derfor var der da også stor spørgelyst, da dagens værter fra DLA Piper samt Peter Bernstorff fra Gjessinggaard Gods, Nicolai Tillisch fra Rosenfeldt Rosenfeldt og CEO i BeGreen, Anders Dolmer delte ud af deres erfaringer og viden på området.

Dagen blev afsluttet af tidligere overvismand og nu formand for Svarer-udvalget, professor Michael Svarer, der fortalte om arbejdet med den kommende CO₂-afgift. Dermed blev de fremmødte medlemmer klædt på til en debat, der også vil komme til at strække sig et godt stykke ind i 2024.

Bestyrelsen 2023: Kristian Lundgaard-Karlshøj, Christian Sehestedt Juul, Anita Halbye, Peter Bech, Poul Henrik Prah, Helle Reedtz-Thott og Nicolas de Bertouch-Lehn

Ungdomsseminar hos Danske Bank

I 2023 kunne Herregårdsudvalget tilbyde et særligt arrangement rettet mod unge. I samarbejde med Danske Bank vendte ungdomsseminaret i 2023 tilbage. Arrangementet havde stor tilslutning af den unge generation og de unge fik stof til eftertanke.

Dagen blev indledt af en frokost inden, Danske Banks CEO, Carsten Egeriis gav indblik i bankens fremtidsplaner. Efterfølgende tog Danske Banks chefstrateg, Frank Øland over med et oplæg om, hvordan verdenssituationen så ud og hvad, der ventede os fra den finansielle sektor. Senere fik de fremmødte et indsigtfuldt oplæg fra tidl. Partner i Plesner, Steen E. Christensen. Steen har medvirket i et utal af generationsskifter på landets godser og herregårde. Hans oplæg var derfor naturligvis omdrejende, erfaringerne med de gode og dårlige ting man kan foretage sig ved et generationskifte.

Seminaret bød desuden på en af de sidste rundvisninger i Danske Banks historiske bygninger. Inden

aftenen blev afsluttet med drinks, networking og en middag, fik de unge en personlig indsigt i et generationsskifte ved Alexander Gamborg, ejer af Møllerup Gods.

Alexander overtog Møllerup Gods i 2019 og hans erfaringer med det generationsskifte var til stor inspiration for de fremmødte. En dag med gode diskussioner og værdifuld erfaringsudveksling.

Medlemsarrangement på Meilgaard Gods

Medlemmerne som deltog i efterårets medlemsmøde, arrangeret af Herregårdsudvalget, blev budt velkommen af godsejer og statsautoriseret revisor Michael Luel på Meilgaard Gods på Djursland.

Dagens tema var maksimering af værdien af herregårdsboligen, og dagens vært redegjorde for tiltag og egne erfaringer på Meilgaard Gods' hovedbygning.

Dagen blev derfor naturligvis også afrundet med en rundvisning i hovedbygningen, hvor de fremmødte fik nærmere indsigt i, hvilke tiltag man kan gøre sig ved renovering af en fredet bygning.

Til dette medlemsmøde havde Herregårdsudvalget også sørget for eksterne indlægsholdere. Revisor med ansvar hos godserne i PWC, Martin Langhoff Hansen holdt et inddragende oplæg om de skatte- og momsmæssige overvejelser man bør gøre sig, når man ejer en fredet bygning. Jurist i Historiske Huse, Lorens Hansen beskrev i sit oplæg nogle af de særlige skatteforhold, der gælder for de fredede bygninger.

Dagen bød også på en overraskelse, da direktør for Historiske Huse, Birthe Luel modtog Dannebrogordenen Ridderkorset. Det skete på indstilling af Herregårdsudvalget og Sektionen for Større Jordbrug. Det var derfor en stolt formand for Herregårdsudvalget, Nicolas de Bertouch-Lehn, der kunne overrække Birthe Ridderkorset for hendes utrættelige indsats og stor dedikation, der har gjort en bemærkelsesværdig forskel for ejerne af nogle af Danmarks mest storslåede bygninger.

En meget inspirerende dag med et flot fremmøde af medlemmerne.

Nicolas de Bertouch-Lehn overrækker Birthe Luel Ridderkorset

PP

POST

POST DANMARK

Kommende arrangementer

Årsmøde og Vinterseminar 2024
6.-7. februar 2024
Hotel Vejlefjord, Vejle

SEKTIONEN FOR
STØRRE JORDBRUG

Sektionen for
Større Jordbrug
Axelborg, Axeltorv 3
1609 København V

T +45 3339 4000
E stoerrejordbrug@lf.dk
W www.stoerrejordbrug.dk

Grafik: LandbrugsMedierne
Foto: Colourbox mfl.
Redaktion: Henrik Søndergaard

